Lietuva

visuomenės ir politikos dienraštis

Eina kasdien, išskiriant dienas po šventadienio. Redakcijos ir Administracijos adresas: Kaunas, Totorių gatvė 14 Nr.
Telefonai: Redakcijos Vedėjas — 288, Administracija — 286.

Redakcija priima: tiktai nuo 1—2 v. dieną.

Atskiro numerio kaina 1 cent. Prenumeratos kaina su prisiuntimu 1 mėn. 25 cent., 2 mėn. 50 cent., 3 mėn. 60 cent.
Skelbimų kaina — petito eilutei arba jos vietai 10 cent.

Administracija priima: nuo 9—2 v. p. p.

249 num. (1071)	Penktadienis, 1922 m. Lapkričio 3 d.	IV metai

Šio numerio 6 puslapiai

vargių mano aprašytą padėtį?! Tatai būtų perdaug liūdna ir skaudu!

Vivons-verons!

Šiai progai einant, norėčiau dar kartą pažymėti, kad jau arti žiemos semestras — taigi laikas teri, kur dar stipendijų klausimas neišrištas, jį kuogreičiausiai išrišti, nes kitaip bus atimta galimybė eiti mokslus tiems asmenims, kurie nuo to klausimo išsprendimo priklauso.

P. J.

Lietuvos Botanikos Instituto ir muzejaus uždaviniai

Ankščiau jau aš nurodžiau reikalingumą įsteigti Kaune botanikos sodną ir jo reikšmę Lietuvai. Prie aukščiau minėto sodno, kuris turi būti įtaisytas Aukštosios Fredos dvaro parke, būtinai reikalinga įsteigti botanikos institutas, Vakarų Europos — Londono, Berlyno, Vienos, Ženevos ir Rusų — Petrograde pavyzdžiais. To instituto uždaviniai, kurs, tiesa sakant, bus vienu metu valstybinis ir universitetinis, kurs tuo būdu sujungs grynai pedagoginį darbą, surištą su studentų paruošimu, su platesniu bendru valstybiniu darbu, bus šie:

1. Mokyti studentus botanikos pažinimo, einant bendra universiteto programa, t. y. gamtininkus, agronomus, farmaceutus. Atmenant gi, kad žemės ir miškų ūkiai yra vyriausi Lietuvos turtai, o taip pat turint galvoj, kad mokslas apie augalus yra augalų auginimui, selekcijai, fitopatologijai pagrindas, universitas ypatingai turi rūpintis rimtai sutvarkyti botanikos dėstymą praktikų ir žinovų agronomų ir girininkų paruošti. Mokslas ir praktika visumet privalo eiti greta. Todel be paprastai skaitomo universitete augalų sistematikos ir jų geografijos kurso, jame turi būti skaitomas ir praktikos pobūdžio kursas, kaip pav., šieno ir durpių botanikos analizė, augalų ligos, mikroskopinė maitinamų produktų analizė, sėklų bandymas, piktžolių analizė ir kiti.

2. Mokslo darbai, botanikos institutuose atliekami, pedagoginio personalo, lygiai ir studentų pajėgomis, doktorantų ir pašalinių asmenų. Juk universite studentai ne tik susipažįsta su esamąja įvairių mokslo šakų padėtimi, bet ir savarankiai lavina protą, gvildendami ir rišdami įvairių žinomų mokslo šakų klausimus, kas ir žymu doktorantų darbuose. Bet universito institutai, laboratorijos ir bibliotekos turi būti prieinamos ir privatiems mokslininkams, norintiems dirbti mokslo naudai.

Tie mokslo darbai gali būti dviejų rūšių: grynai moksliniai ir 2 pritaikomieji. Pirmoje eilėje reikia pažymėti Lietuvos floros t. y. augalų, pasitaikančių Lietuvoje, nurodytojo sustatymas, imant pavyzdžiu Vakarų Europą. Medžiagos rinkimas tokiai florai paruošti jau pradėtas.

Iš pritaikomų mokslo darbų pažymėtina tik: durpių botanikos analizė ir Lietuvos durpių tyrinėjimas, Lietuvos pievų tipų ištyrimas, jų apimamoji sritis ir botaniška šieno sudėtis, imant pavyzdžiais tokius pat darbus ir tyrinėjimus Šveicarijoje, Rusijoje ir Vokietijoje. Lietuvos botanikos geografijos žemėlapio pagaminimas, kuriame pažymėtinas svarbesnių augalų rūšių tarpimas, kaip pav. durpynų, miškų, pievų. Tokie žemėlapiai sustatomi šiuo metu Vakarų Europoje — Vokietijoje ir Šveicarijoje.

Augalų ligų tyrimas ir būdas kovoti su jomis, kuriam tikslui būtinai reikalinga įtaisyti prie botanikos instituto fitopatologijos skyrių.

Piktžolių, Lietuvoje pasitaikančių, tyrimas ir būdas kovoti su jomis.

Kultūrinių ir ūkio augalų ryšy su selekcijos bandymais tyrimas.

Tuo būdu mes matome, kad botanikos instituto įvairūs uždaviniai įvairūs ir platesni, neg siauras universitetinis dėstymas, turi bendros valstybinės reikšmės. Tatai ir suprantama. Mes neturime galimybės išlaikyti Kaune kelis botanikos institutus, kaip pav. Petrograde — Botanikos sodnas, Mokslo Akademijos botanikos muzejus; universito botanikos institutas; pritaikomosios botanikos biuras; arba Berlyne — Botanische Museum Dahleme; Abteilung für Pflanzenschutz an der Biologischen Reichsanstalt. Mums reikia daryti vienas centralinis botanikos institutas — su plačiomis laboratorijomis, turtinga biblioteka, muzeju, herbariju, botanikos sodnu, šiltnamiais, bandymų laukeliais — kuris galėtų patenkinti universito reikalavimus jaunuomenės, mokančios savarankiai darbuotis mokslo srity, paruošimo reikalu, ir grynai mokslo klausimų mokslinio tyrinėjimo reikalu kontakte su Vakarų Europos įstaigomis, pagaliau, praktikos reikalavimus bendros valstybinės reikšmės. Juk ir Dahlemo botanikos muzejus yra įstaiga ir grynai mokslo, ir valstybinė, aptarnaujanti taip pat ir universitą, o Petrograde botanikos sodnas, be muzejaus, herbarijo ir bibliotekos, turi dar ir sėklų tyrinėjimo skyrių, kurie yra taip pat botanikos institute naujo universito Hamburge.

Botanikos instituto muzejaus uždaviniai dar platesni. Muzejus padeda supažindinti publiką, moksleivius, vidurinių mokyklų mokytojus, gamtos mylėtojus ir apskritai visų kitų gyventojų sluoksnių žmones su augmenija, kiek tatai botanikos sodnas padaryti negali, su įsiveisimu žmogui naudingų augalų, su biologija, straktūra. Čia mes pamatysime durpynų skyrių, kuris mums parodo durpių rūšis, jų susidarimą ir struktūrą; fitopatologijos skyrių, kur mes galime tyrinėti augalų ligas; biologijos, sistematikos skyriai, dendrologijos kolekciją (pav., megžių rūšių) augalų produktų, plaušų, audinių medikamentų kolekcijas; sėklų ir vaisių kolekcijas. Pavyzdžiais gali būti platūs muzejai Petrograde, Berlyne, Londone, Hamburge. Be to, ir kiekvienas provincijos universitas Vokietijoje turi savo nedidelį botanikos muzejų paskaitų tikslams.

Botanikos institutas su pagalbiniais skyriais, muzejum, laboratorijomis ir biblioteka turi būti botanikos sodne. Institutas yra sodno centras; čia paruošiama visa medžiaga, sodne ir bandymų laukeliuose renkama, čia ji galutinai ir tinkamai mokslui ir praktikai tvarkoma. Botanikos sodnas ir muzejus nuolat dirba drauge ir papildo vienas kitą.

Jungdamas aukščiau minėtus darbus botanikos institutas tampa viso krašto centraline botanikos įstaiga, vadovaujančia Lietuvos augalų tyrinėjimą.

Toks institutas, surištas su botanikos muzejum, be abejojimo, būtų kultūriniu faktoriu visai Lietuvai, ypač, jei jam pasisektu stoti vienoje eilėje su tokiomis pat Vakarų Europos įstaigomis.

Mes neturime pamiršti, kad seno Vilniaus Universito Botanikos instituto vardas skambėjo visoje Europoje, kad net iki šiam laikui pamena Vilniaus botaniko G.liberto darbus ir naudojasi jo floros tyrinėjimo darbais; neturime pamiršti taip pat, kad be Lietuvos floros, Jundžilo išleistos pereito šimtm. 30 metais nebuvo kitų pagrindinių darbų iš mūsų tėvynės augmenijos.

Tikėsimės, jog valdžia ir visuomenė parems mus ir prisidės prie įsteigimo Lietuvos Botanikos Instituto, muzejaus ir sodno.

Prof. K. Regelis.

Lietuvos Atgimimo Draugijos žodis

Žemiau dedam „Lietuvos atgimimo Dr. žodį", tokį, koks jis yra mums patiektas, nieko jame nekeisdami. **Red.**

Bepartyvė Lietuvos atgimimo draugija savo visuotiname susirinkime, iš 19 X š. m., apsvarsčiusi išorinę Lietuvos politinę padėtį sąryšyj su paskutiniaja Ambasadorių Konferencijos nota, išreiškia šiuo klausimu savo nusistatymą, žinotina plačiai Lietuvos visuomenei ir valdžiai:

Antantė teikia mums pripažinimo **de jure** sąlygą — neitralizuoti Nemuną.

Šis pasiūlymas prilygsta anksčiau zadėtam pripažinimui de jure — sąlyga sutikimo priimti Hymanso projektą. Vadinasi: Antantė duotų mums pripažinimą de jure, **jeigu išsižadėtume nepriklausomybės de facto.** Labai gerai tai žino Antantė, bet aiškiai pasiūlymo vertę suprato ir mūsų buvusis ministeris prof. Jurgutis, ryškiai atsakymo notoje išdėstęs Lietuvos valdžios šiuo klausimu nusistatymą. Tačiau Ambasadorių Konferencija, būk nesupratusi p. Jurgučio atsakymo, jau nekantriaudama, ultimativiu tonu, reikalauja per mūsų atstovą Paryžiuje p. Milošą iš mūsų valdžios ūmo paaiškinimo.

Ko-gi nori iš mūs Antantė? Ji, pataikaudama stipresniam lenkui, ir, nusistačiusi šiokiu ar tokiu būdu sujungti mus su lenkais geruoju, be kraujo praliejimo, idant: 1) patenkinti lenkus, nes „niemaš Polski bez Litwy", 2) sutverti bendrą frontą „od morža do morža" tarpe rusų ir vokiečių, 3) kad nesudrumsti sau, (t. y. Antantei) ramaus gyvenimo, nes imant lenkams Lietuvą par force (jėga), nežinia, kas gali atsitikti, — juk būna, kad ir mažas kupstas didelį vežimą išverčia. — Serbai gyvuoja, Austrijos kaip ir nėr... Visą tai Antantė gerai supranta ir atatinkamai elgėsi, pasitikėdama mūsų „nuolaidumu" ir Lenkijos agentų darbais.

Kokį atsakymą į paskučiausiąją notą duos mūsų valdžia — mes nežinom, bet kokį atsakymą duos tauta, tat mes aiškiai žinom, čion jau pranešdami: **Lietuva niekuomet nesidės su lenkais bet kokiomis, josios savystovybę slopinančiomis, sąlygomis.** Lietuva pasiliks suverenė, neatsižvelgiant jokių pastangų arba kieno nors kombinacijų.

Priešintis panašiam tautos nusistatymui napatartina valdžiai: reakcija kiltų griežtesnė, nagu prieš Hymanso projekto priėmimą.

Atsakymas Ambasadorių konferencijai turi būt aiškiai neigiamas. Žiauraus priešo reikalams, nepadėjusio dar ginklo ir užgrobusio ⅓ dalį Lietuvos, negali būt leistas Nemunas susisiekimui, tuo labiau, kad čion glūdi noras suskaldyti Lietuvą bei greičiau Klaipėdos kraštą pavergti.

Gi su valdžia, pasiryžusia gint šalies nepriklausomybę, tautą eis visuomet išvien.

Pasirašė:
Lietuvos Atgimimo Draugijos pirmininkas
Vl. Pauliukonis.

Bibliografija ir kritika

Inž. A. Maciejauskas. Techniko žodynėlis. Словарь техника. Kaina 5 auks. (psl. 141). Kaunas, 1920 m.

Pirmiausia atsiprašau, jog taip vėlai rašau šito žodynėlio recenziją.

Jį, kiek matyti iš rašinio „Prakalbos", yra sudariusi daugiausia Susisiekimo Ministerijos Terminologijos komisija. Komisijoje, kaip pasakyta toj pat prakalboje, dirbę ypačiai šie žmonės: inž. A. Maciejauskas, A. Vireliūnas, inž. K. Šakenis, inž. K. Vasiliauskas, inž. V. Pauliukonis, P. Penkaitis... Komisijos naudotasi, kaip ten pat pasakyta, ir J. Jablonskio patarimais. To žodynėlio yra dvi dalys — lietuviškai rusiškoji ir rusiškai lietuviškoji.

Žodynėlis labai keistas. Autoriaus ar autorių tikslas buvo labai neaiškus. Čia skaitytojas randa mišinėlį labai įvairių žodžių, surinktų, matyti, įvairiems, ne vienos technikos, reikalams. Tarp kitų žodžių, čia aiškinami skaitytojui ir **actas, kūnas, raidė, uodega, valdžia, vanduo, vilna, vinkšna, visiškas, viršila, vyresnybė, žemlapis** (=žemėlapis), **žilvitis, žvakė...** Bet tame „technikos žodynėlyje" nėra tokių žodžių, kaip antai: **adiklis, adyti, druska, galva, kurpė, kurpius, lytlauža, lopeta, mielės, ramentas, ratas, račius, romiklis, romyti, siuvėjas, tvarka, vyriausybė...**

Kad skaitytojas, kurs neturi panosėje to žodynėlio, galėtų gauti bent kiek supratimo apie jo sudėtį ir vertę, čia žemiau išrašau visą eilę (kelias dešimtis) įžymesnių jo žodžių su vertimais į rusų kalbą. Žodžiai duodami žodynėlyje visai pliki, be kokių kalbos pavyzdėlių. Čia, tarp ko kita, randame:

Akiklis — чеканка, alavas — олово, aliejaus dirbtuvė — маслобойный завод, angliskaldė — углеробилка (=угледробилка), ankorėlis — боченок, apsiimtinai — съ подряда, сдѣльно, apskaitytinas — подотчетный, apžioja — раструбъ, armotas — пушка, atima — вычетъ, atmeta — сдача, aušiklis — вѣеръ, auto — автомобиль, bėlingis — чердакъ, budintuvas, budys — будильникъ, būrė (=burė) — парусъ, čeplis — фаянсъ, dailiaraštis (=dailyraštis) — чистописаніе, dildys — напильникъ, drignas — дискъ, обводъ, drožstalis — верстакъ, duslė — глушитель, duteinis, dvileinė — двутавровый, erčia — площадка, gamykla — заводъ, фабрика, garadai — изгородь, garsukys — локомобиль, gaujus (=gajus?) — легко зажывающій, gniaužtas — сжимъ, griebtas — патронъ станка, gūga — центръ тяжести, gylė — фарватеръ, išdalos (m.) — остатокъ, išrakęs — просроченный, išvaizda — выправка, išvėžės — пересѣченіе пути, įnirtūnas — маховикъ, judomas (=judamas?) — подвижной, kalbomedis — тисъ, kaltinys — поковка, karega — военный походъ, karškas, —is — военный, kaukys — ревунъ, kreivis — колѣно, отводъ, kryžgalvė — крейцкопфъ, kūjamušis — молотобоецъ, kupris — бабка станка, kuprotas velenas — колѣнчатый валъ, kūrykla — топка (паровозная), laidoklis (žr. vodoklis) — проводъ, lakyba — авіація, ledkirtis — ледоколъ, liejinys — отливка, liestukas — контакт, limpumas — вязскость, lyžė (ližė) — лопасть, maudos (=meldai..) — камышъ, metukas — выбрасыватель, mirčiastovis — мертвое положеніе, momonėlis — прорѣзь прицѣла, motis — размѣръ, neišdegė — осѣчка, nertas — рубильникъ, oravarė — воздуходувка, компрессоръ, pačiuža (=pačiūžos) — конки, pagelbinis — вспомогательный, pamėgda — подделка, paplačinas — пластина, parodas — парадъ, pasekėja — дубликатъ, paskirsta — нарядъ, pašiurė — пакгаузъ, patalas — полотно желѣзной дороги, pavara — передача, pelos — плевелы, pionieris — саперъ, poeilė — разрядъ, prekių skolininkas — заборщикъ товаровъ, prekių įpirkimas — заборъ товаровъ, priešvožas — возвратный клапанъ, priežiedė — приставка (телегр.), prosvoris — недовѣсъ, purviklis — грязевикъ, pušnis — сапоги (=сапогъ), rakinis — срочный, rangėna — змѣевикъ, rąstabaslis — свая, ratenė — скатъ колесный, ratykla — колесная мастерская, regė — мишень, retinė — рѣшетка, riebokšlis — сальникъ, sąblokis — таль, sąlydis — припой, sandariklis — чеканка, sandarniti — чеканить, siulagaliai — концы, siunta — отправка, skilvala — протычка, sklandys — золотникъ, skliautrama — кружала, skraidžius — авіаторъ (žr. lakyba), skraidytuvas — аэропланъ, skriemulys — шкивъ, skroblis (=skroblus, skroblas) — грабъ, skyrininkas — отдѣленный, sliekas — червякъ, spaudūnas — костыль, sprogdikas (p.) — взрыватель, sriegis — нарѣзка винта, srovėkėla — возбудитель тока, stabdys — тормазъ, statindaris — бондарь, staugys — ревунъ, stovas — станина, strižas — кусокъ, stulgis — кинжалъ, stūmoklis — поршень, stygis — недостача, suderėtinai — сдѣльно, поштучно, sukavielas — защелка, supila — насыпь, svaigus — свѣжій, svarelynas — разновѣска, svertas — рычагъ, šluovėjas (=šlavėjas) — подметальщикъ, šokra — мячъ, švindra — пробка, švirkslė — брандспойтъ, takuma — текучесть, taukagriejas — маслоуловитель, taukakošis — маслоочиститель, teinis — тавровый, tekinys (=tekinis) — колесо, tipos — подтяжки, tramdė — тормозная колодка, treinis — тройной, tvanka — искусственная защита, tvankiai — обмотки на ногахъ, tvarkyba — распоряженіе, tvarkyti — распоряжаться, uinis — швеллерный, ulė — патрубокъ, užakinti — чеканить, uždaras (p.) — затыльникъ, vėjapūtis — вентиляторъ, vidūmotis — нутромѣръ, virbė — стрѣла прошба, vodoklis (=vadoklis) — проводъ, žambė — соха, žemsemė — землечерпалка, žerktas — шагъ (винта), ходъ..

Tokia ir „rusiškai lietuviškoji" žodynėlio dalis. Čia tik vietomis neiškentęs šį tą iš savęs aiškinau. Stengiausi duoti pavyzdžiui tiktai žodynėlio dalies kopiją.

Prakalboje autorius „laukia iš visuomenės ir specialistų — kritikos ir paklaidų atitaisymo." Ką čia kiti pataisys — pats aš nežinau: ne visa, kas lengva parašyti, lengva ir pataisyti. Man čia juo sunkiau kas taisyti, kad aš nežinau nė tikslo, kuriam autorius (su Komisija) yra tą žodynėlį parašęs. Daviau čia tiktai šiek tiek supratimo apie inž. A. Maciejausko darbą. Vieną klaidą galiu, vis delto ir čia pataisyti: inž. A. Maciejauskas žodynėlio prakalboje sako, kad jo ar tam tikros komisijos, dirbančios Susisiekimo Ministerijoje, naudotasi ir mano patarimais... Šitaip yra buvę: inž. A. Maciejauskas prieš dvejus metus kartą ar du kartu buvo atėjęs pas mane ir klausė mano nuomonės apie kelis reikalingus jam žodžius (terminus); did